

Obzirom na to da se radilo o "consultative case" bila je potrebna dozvola raspravnog suca da se može uložiti pravni lijek na Apelacioni sud, a on je tu dozvolu tužiteljima dao.

/LLIR,1965,1, str.166/

E.P.

Bilješka. - Prikazana prvostepena presuda rješava odlučno pitanje obzirom na naknade za prekoračenje vremena prekostojnica kod uzimanja broda u naval za konzekutivna putovanja na određeno vrijeme. Sudac je distinguirao slučaj Aktieselskabet Reidar v. Arcos, Ltd. /1927/, jer se taj slučaj nije odnosio samo na naknadu za zadržavanje nego i na "dead freight", kako to ističe Carver-Colinvaux 10.izd., 1957., str.828, odnosno kako sudac u konkretnom slučaju kaže da je u slučaju Arcos "zakašnjenje u krcanju djelovalo na količinu tereta koja se mogla prevesti upravo u onom putovanju na kojemu je došlo do zakašnjenja u krcanju" /str.177/. Obzirom na to da je izreka Lord Justice-a Bankes-a u Arcos sup. donekle različita od izvoda autora i prvostepenog suca iz te rješidbe, vjerojatno je da će ovaj slučaj dati povoda apelacionoj presudi, koja će konačno objasniti odnos prekostojnica s naknadom za zadržavanje broda kod ugovora o konzekutivnim, brojčano neodređenim, putovanjima za određeno vrijeme, koje, dosad, nije izričito razmatrano u engleskoj kazuistici.

E.P.

PRVOSTEPENI SUD ENGLJSKE

Pomorski odjel /Admiralty Division/

Presuda od 11.II 1965.

"The World Harmony"

Nadležnost suda za inozemca - Poslovni nastan - Zastara - Brodovlasnik sa sjedištem u inozemstvu ima poslovni nastan i u Engleskoj ako broker sa sjedištem u Engleskoj vrši za njega redovnu upravu brodova, bez ovlaštenja na sklapanje broderskih ugovora, ako u Zapadnoj hemisferi nema druge osobe ovlaštene da zastupa brodovlasnika - Tužbe predane u raznim državama na isti dan ne mogu se razlikovati po satu na koji su predane - Zastarni rok iz čl.8 Maritime Conventions Act-a 1911. neproduživ je za tužbe in rem, a sučeva diskreciona vlast produživanja roka može se vršiti kod tužba in personam - U konkretnom slučaju nema razloga za produženje roka zastare - Cartereru broda /bez "demise"/ prema brodu koji je skrivio sudar ne pripada pravo na naknadu štete koja se sastoji u tome što ugovor o iskorišćivanju broda neće moći biti do kraja izvršen

Na prijedlog prvotužene "World Tankers Corporation"

/liberijanske tvrtke/, vlasnika tankera "World Harmony", i drugotužene "Niarchos /London/ Ltd." da se stavi van snage pokretanje parnice protiv njih od prvotužitelja Andre Kostantinidisu iz Istambula, čarterera broda "Tarsus" i "Fiesta Cruises Lines, Inc." iz Paname /koja posluje u New Yorku/, subčarterera broda "Tarsus" radi naknade štete koja im je nastala konstruktivnim gubitkom /"constructive total loss"/ broda "Tarsus", do kojega je došlo nakon sudara /14.XII 1960/ broda "World Harmony" s brodom "Petar Zoranić", uslijed požara koji je izbio na brodu "World Harmony", pa se s njega proširio na brod "Tarsus", sudac Hewson presudio je da u cijelosti udovoljava prijedlogu prvotuženog i djelomice prijedlogu drugotuženog iz ovih razloga:

Tužitelji su tvrdili da je do sudara došlo uslijed krivnje broda "World Harmony" u 80%, a do požara na "Tarsusu" stoga što "World Harmony" nije bio degaziran /"gas free"/. Tužitelji kažu da su pretrpjeli novčani gubitak s jedne strane zbog propasti nekih njima pripadajućih pokretnina na brodu, a osim toga većim dijelom stoga što su planirali da će 1961. izvršiti brodom "Tarsus" niz krstarenja kao što su to već učinili u g.1960. Sudac je konstatirao da je "Tarsus" bio dan u čarter prvotužitelju i u subčarter drugotužitelju i to bez "demise", a da je bio vlasništvo drugih osoba koje nisu stranke u parnici. Samo neki predmeti na brodu /poblize neutvrđeni u dosadanjem postupku/ pripadali su tužiteljima. Brod "World Harmony" bio je u kritično vrijeme vlasništvo prvotužene liberijanske tvrtke. Drugotužena "Niarchos /London/ Ltd." je posrednička /brokerska/ tvrtka. Bio je još tužen kao trećetuženi Stavros Niarchos, neodređenog boravišta. Tužitelji su u Turskoj utužili vlasnike "Tarsusa" i u toj im je parnici dosudjena naknada štete od 150.000.- dolara, no tužitelji /u ovoj parnici/ u Turskoj su uložili priziv. Pokrenuli su opet postupak protiv tuženih u ovoj parnici /sve trojice/ i u Grčkoj i u Sjedinjenim Državama Amerike. U Engleskoj su pokrenuli tužbu in personam 13.XII 1962, ali tek 12.XI 1963. zatražili su od svojih pravnih zastupnika da dostave tužbe tuženima. Doista je 21.XI 1963. tužba dostavljena zastupnicima drugotužene tvrtke, koji su se bezuvjetno podvrgnuli nadležnosti. Kako je tužba pokrenuta 13.XII 1962. morala je biti do 13.XII 1963. dostavljena tuženima, a tužitelji je nisu dostavili unutar toga roka, pa su od suda tražili produženje roka sve do 19.IX 1964, no ni sve do tada nije tužba dostavljena Stavrosu Niarchosu zbog stalnog mijenjanja boravišta, tako da se on nije ni pojavio u parnici. Prvotuženim brodovlasnicima tužba je dostavljena tek 11.V 1964. u Liberiji. Oba tuženika su predložila da se tužba protiv njih odbaci, a napose da se glede prvotuženih stavi van snage produženje roka za dostavu tužbe. Pri tome se prvotuženi pozivaju na čl.4 /1/ Administration of Justice Act-a /1956/,

prema kojemu stranac mora imati poslovni nastan /"place of business"/ u Engleskoj i treba da postoji na pravu utemeljeni tužbovni zahtjev da bi se tužba mogla u inozemstvu dostaviti u njegovo sjedište. Sudac je zaključio da prvotužena tvrtka ima poslovni nastan u Engleskoj. Pošao je od toga da je utvrđeno da je drugotužena tvrtka obavljala za prvotuženu upravu posao brodom "World Harmony" svagdje osim u Sjedinjenim Državama, iako nije imala općeovlasti da obvezuje prvotuženu. Sudac se s odobravanjem poziva na navod zastupnika tužitelja da "je pojava fiktivnih zastava /"flags of convenience"/ i registracija brodovlasničkih društava koja su daleko od dnevnih operacija uvela novu pomorsku opasnost /"a new peril of the sea"/", pa se pita kako bi tužitelj koji hoće tužiti in personam mogao pronaći svoga tuženika? Prolazeći precedente sudac konstatira da se smatralo u "Princesse Clementine" /1897/ da nema nastana u Engleskoj strana tvrtka koja se služila agentom s uredom za koji je sam plaćao najamninu; - u "La Bourgogne" /1899/ da iza nastan tvrtka koja se služi agentom koji ima ovlast sklapanja ugovora o prijevozu tereta i putnika i kojemu ona plaća najamninu za poslovne prostorije, poreze, oglasne troškove i sl., ali je u tom slučaju Lord Justice A.L. Smith izrično naglasio da za takvu odluku ne bi bilo dovoljno da se broker brine za ukrcaj i iskrcaj tereta uz proviziju; - u Okura & Co., Ltd. v. Forsbacka Jernverks Aktiebolag /1914/ da strana tvrtka nema nastana u Engleskoj koja je radila preko agenta u Engleskoj s isključivom ovlašću sklapanja ugovora, a taj je bio samostalno poduzeće. Lord Justice Buckley se kod toga pozvao na još neke precedente iz 1902. i 1911. /koje sudac nije analizirao/, - i konačno u "The Lalandia" /1933/ da strana tvrtka nema nastana u Engleskoj, jer je agent za stranu /dansku/ liniju samo ubirao vozarinu i prevozninu, pa se u tom slučaju sudac Langton pozvao na izreku Lorda Wrenbury-a /u vrijeme izreke Lord Justice Buckley/ da "se test u konkretnom slučaju može naći u odgovoru na slijedeća pitanja: Da li agent vodeći posao strane korporacije sklapa ugovor za stranu korporaciju, ili agent vodeći vlastiti posao prodaje ugovor sa stranom korporacijom? U prvom slučaju korporacija vodi posao na tome mjestu, a u drugom to ne čini". Sudac Hewson konstatira da mu ti precedenti ne pomažu mnogo, jer "nijedan od njih ne dira nazočnu situaciju u kojoj nema dokaza da se aktivno poslovalo s brodom bilo gdje drugdje u Zapadnoj hemisferi osim ovdje u Park streetu, adresi drugotuženih". Iako su drugotuženi nesumnjivo posebna pravna osoba kao što su to i prvotuženi, sudac prema svim okolnostima smatra da je poslovanje prvotužene vodjeno kod drugotuženih i da je prema tome prvotužena imala poslovni nastan u Engleskoj.

Dalje pitanje bilo je da u času predaje tužbe nije smjelo biti postupaka u inozemstvu o istoj stvari. U SAD je bila tužba predana istog dana /13.XII.1962/ kao i u Engleskoj.

Sudac konstatira da je tužba u Engleskoj predana 5 sati prije one u SAD, ali drži da je razlika u vremenu tako mala da se o njoj ne mora voditi računa. Postupak u Americi konačno je obustavljen u kolovozu 1964.

Međutim odlučno je pitanje da li je sud smio produžiti rokove za dostavu tužbe obzirom na čl.8. Maritime Conventions Act-a 1911 /kojim su u interno pravo Engleske unesene Bruzelleske konvencije od 1910/, a po kojemu zastara iznosi 2 godine. Sudac smatra da se imperativni dio te odredbe odnosi na tužbe in rem, a dio koji ostavlja ocjeni suda produženje roka zastare da se odnosi na tužbe in personam. Pozivajući se na odluku Lorda Goddarda u Battersby and Others v. Anglo-American Oil Company, Ltd. and Others /1945/ da se ima vrlo oprezno postupati kod produženja roka za dostavu tužbe inozemnim strankama da se ne bi ostavljale stranke u neznanju da će se pozvati pred engleski sud, sudac smatra da kraj današnjih veza nije bilo razloga za produženje roka za dostavu tužbe u konkretnom slučaju prema prvotuženima. Stoga iako smatra da postoje uvjeti za podvrgavanje prvotužene jurisdikciji engleskog suda obzirom na njeno poslovanje u Engleskoj preko drugotužene, ipak tužba ne teče, jer je dostavljena izvan određenog vremena za to.

Dalje je pitanje da li su tužitelji, podnoseći tužbu protiv prvotužene i drugotužene, dali dokaze o tome da imaju valjani tužbeni zahtjev. Pitanje koje je trebalo riješiti bilo je u tome da se utvrdi da li je za to potrebno da taj zahtjev objektivno ili subjektivno postoji. Sudac se pozvao na govor Lorda Portera u "The Brabo" /1949/ koji je zauzeo stajalište da moraju postojati objektivni razlozi da se proširi nadležnost na strance, a to bi mogle biti i sumnje o stanju prava, ali ne i o odnosu pojedinih zakona međusobno. Sudac Hewson konstatirao je da se slučaj "The Brabo" odnosio na zakonsko pravo /"statutory law"/, a da se u konkretnom slučaju primjenjuje pravo precedenata /"case law"/. Stoga se sudac mora sam pozabaviti pitanjem da li postoji zahtjev u objektivnom smislu. U "The Merida" /1921/ Lord Justice Bankes odbio je zahtjev francuske vlade za naknadu štete koja joj je nastala uslijed propasti broda koji je ona charterovala u sudaru s "The Merida", jer je francuska vlada na oštećenom brodu imala "upotrebu na temelju ugovora /"a contractual right to use the vessel"/, a nisu bili ni "vlasnici broda ni u posjedu broda" /"were neither the owners of the ship nor in possession of her"/, i njihov ugovor nije dovođio do "demise", tj. prelaska držanja broda. U "La Société Anonyme de Remorquage à Hélice v. Bennetts" /1911/ tegalj je potopljen u sudaru za vrijeme tegljenja, pa je tegljač tužio za naknadu štete koja mu je nastala neizvršenjem ugovora o tegljenju, a sudac Hamilton je smatrao, kad bi tegljač bio fizički oštećen sudarom, da bi tu štetu mogao ost-

variti po načelu izrečenom od Lorda Stowella u "The Betsey Caines" /1826/ i Kuće Lordova u "The Argentino" /1889/, ali ne može kad "sve što se desilo jest da se u toku izvršavanja lukrativnog ugovora odigrao događaj koji je učinio ugovor dalje neizvršivim i stoga manje korisnim za tužitelja". U slučaju "The Zelo" /1922/ spasavatelju koji je bio u privremenom posjedu broda /"temporary possession of a ship"/ priznato je pravo na naknadu štete prema štetniku /"wrongdoers"/. Sudac Hewson naglašava da se radi o osobi koja je u posjedu broda. Nije se obazreo na slučaj Hedley Byrne & Co., Ltd. v. Heller & Partners, Ltd. /1964/, jer se taj odnosio više na naknadu štete iz ugovora /"contract"/ nego na vanugovornu /"tort"/ štetu. Prema sudu Hewsonu nema objavljenog slučaja u kojem bi uzimalac broda u naval /"time charterer"/ dobio naknadu za novčanu štetu koju je pretrpio "uslijed štete nanesene čarterovanom brodu od strane treće osobe." Priznaje da su slučajevi na koje se pozvao riješeni prije presuda Kuće Lordova u Donoghue v. Stevenson /1932/ a na taj slučaj stranke su upućivale, ali ga nisu i iznosile/, ali po njegovom mišljenju načelo iz spomenutog slučaja, na temelju kasnijeg tumačenja sudova, ograničeno je na to da se mora izbjegavati povreda susjeda /"neighbour"/ bilo na njegovom tijelu ili imovini /"property"/. Prema tome bi drugom /misli višem/ sudu pripadalo pravo da utvrdi da li bi uzimaoocu broda u naval na vrijeme mogla pripadati naknada štete u okolnostima kao što su one u nazočnom slučaju. Sudac stoga odlučuje da je bio nadležan za prvotužene /iz Liberije/, ali da nije bilo mjesta produženju roka za dostavu tužbe, i da nije bilo niti mjesta dostavi tužbe van područja nadležnosti suda, a za drugotužene obustavlja postupak dotle dok tužitelji ne prekinu postupak u Grčkoj, i to tako da ga tamo ne mogu više nastaviti. Međutim moći će se raspravljati prema drugotuženima u Engleskoj samo dalje o gubitku pokretnina tužitelja na "Tarsusu". Ta zadnja sučeva izreka dala je povoda dugotrajnom raspravljanju zastupnika stranaka, jer se zastupnik tužitelja opirao ograničenju raspravljanja i tvrdio je da postupovni propisi suca na to ne ovlašćuju, ali sudac je ostao kod svoje izreke. Obim strankama odobren je rok od 6 tjedana za podnošenje pravnoga lijeka.

/LLIR, 1965, 1, str. 244/

E.P.

Bilješka. - Upozoravamo na dva načelna stajališta u ovoj prvo-stepenoj rješidbi: jedno da kod brodova fiktivnih zastava agent koji vrši redovnu upravu brodom predstavlja nastan brodovlasnika u Engleskoj, čak i onda ako se radi o samostalnoj pravnoj osobi koja svoje troškove pokriva iz vlastitih sredstava, i drugo da uzimalac broda u naval na vrijeme ne može tužiti brod koji je skrivio sudar za štetu koja mu je nastala nemogućnošću da brod iskorištava za čitavo ugovoreno vrijeme. Prvo od ovih pitanja riješeno je u suprotnosti s precedentima koji za to postoje,

ali sudac je našao da mora ovo pitanje tako riješiti kako bi ograničio "pomorsku opasnost" koju predstavljaju brodo-vlasnička društva registrirana u državama koje nemaju veze s iskorišćivanjem broda, i kod kojih nema drugih osoba protiv kojih bi se uspješno mogla osobna tužba upraviti. Drugo pitanje je od općenitijeg značenja, pa kolikogod je sudac distinguirao slučaj "Donoghue v. Stevenson" /1932/, treba reći da nije sigurno da će njegovo shvaćanje ostati na snazi i pred višim sudovima. Međutim moglo bi se desiti i to da viši sudovi iz drugog razloga zauzmu drukčije stajalište, polazeći od toga, kađ pravo precedenata /"case law"/ ne daje siguran odgovor, da postoji razlog za tužbovni zahtjev, ili da zauzmu drukčije stajalište o pravilima postupka. Končno nije vjerojatno da će viši sudovi mijenjati sučevu izreku da je prvotuzenoj izvan vremena dostavljena tužba, jer sudovi nerado diraju u sučevu diskrecionu ocjenu ako je valjano obrazložena /v. votum Lorda Denning-a M.R. u Ward v. James, 1965 u LLIR 1965,1, str.146 i d./.

E.P.

KASACIONI SUD FRANCUSKE

Presuda od 14.XII 1964.

Sté Ouest africaine d'entreprise
maritime /S.O.A.E.M./ c/a Cie gé-
nérale d'assurances i 15 drugih
osiguratelja i Sté navale de l'Ouest
/S.N.O./

Lučki stivađor - Iskrcaj tereta - Klauzula u teretnici na temelju koje iskrcaj uvijek vrši zapovjednik ili agent broda na trošak i rizik tereta - Stivađor koji je ujedno i agent broda može se pozivati na klauzule teretnice - Pod uvjetom ove klauzule takav stivađor koji je prekrcao teret na maonu ne odgovara za štetu nastalu potonućem maone iz nepoznatih razloga

U luci iskrcaja prekrcao je teret cementa na maone. Jedna maona, čiji je zakupnik bio stivađor, i na kojoj je bio ukrcan dio tereta, iz nepoznatih razloga potonula je tokom noći. U sporu koji je povodom toga nastao, osiguratelji tuže brođare i stivađora za naknadu isplaćene osigurarine. Drugostepeni sud je brođare oslobodio, smatrajući da je prema njemu nastupila zastara, a stivađora obvezao na naknadu štete. Apelacioni sud je, preinačujući presudu prvostepenog suda, stao na stajalište da je, prema čl.1384 francuskog građanskog zakonika, stivađor bio dužan dokazati da je šteta nastala slučajem, ili višom silom, odnosno nepredvidjenim